

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ТА ЗАГРОЗ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ

Сучасний етап розвитку економіки України характеризується поєднанням глибоких інтеграційних трансформацій та безпрецедентних загроз економічній безпеці, зумовлених повномасштабною війною, глобальною нестабільністю та структурними диспропорціями національного господарства. Європейська інтеграція виступає ключовим стратегічним орієнтиром економічного розвитку України, водночас створюючи як нові можливості для підвищення конкурентоспроможності, так і додаткові ризики для економічної стійкості держави.

В умовах відкритості економіки, поглиблення торговельно-економічних зв'язків та адаптації до стандартів Європейського Союзу проблема забезпечення конкурентоспроможності набуває системного характеру та тісно пов'язується з питаннями економічної безпеки. Саме тому дослідження взаємозв'язку між конкурентоспроможністю економіки України, інтеграційними процесами та загрозами економічній безпеці є надзвичайно актуальним як у науковому, так і в практичному вимірі.

У науковій літературі конкурентоспроможність національної економіки трактується як здатність країни забезпечувати стале економічне зростання, високу продуктивність праці, ефективне використання ресурсів та підвищення добробуту населення в умовах міжнародної конкуренції. Вона формується під впливом комплексу внутрішніх і зовнішніх факторів, серед яких інституційне середовище, рівень інноваційності, структура економіки, людський капітал та якість державної політики. Фундаментальні аспекти конкурентних переваг націй закладені у працях М. Портера, який виокремив роль інновацій та інституційного

середовища [6]. У контексті регіональної інтеграції базовими є дослідження Б. Баласси, що описують етапи гармонізації ринків [1]. Питання конкурентоспроможності малих відкритих економік в умовах глобалізації детально розкриті у роботах П. Кругмана та Дж. Сакса [2]. З. Варналій та О. Сухоруков фокусують увагу на методології оцінювання рівнів економічної безпеки та механізмах нейтралізації зовнішніх загроз [3].

Економічна безпека, у свою чергу, розглядається як стан захищеності національної економіки від внутрішніх і зовнішніх загроз, що забезпечує її стійкість, самодостатність і здатність до розвитку. У сучасних умовах економічна безпека тісно переплітається з поняттям економічної стійкості та адаптивності, особливо в контексті кризових і воєнних викликів.

Взаємозв'язок конкурентоспроможності та економічної безпеки проявляється у тому, що зниження рівня безпеки обмежує конкурентні можливості економіки, тоді як низька конкурентоспроможність підсилює вразливість держави до зовнішніх шоків та загроз.

Інтеграційні процеси, насамперед у межах європейського вектору розвитку, суттєво впливають на структуру та функціонування економіки України. Угода про асоціацію з ЄС, поглиблена та всеосяжна зона вільної торгівлі, а також статус країни-кандидата на вступ до ЄС формують нові інституційні та економічні рамки розвитку [4]. З одного боку, інтеграція відкриває доступ до великого ринку, сприяє залученню інвестицій, модернізації виробництва та підвищенню стандартів якості. З іншого боку, вона посилює конкуренцію, вимагає адаптації національних виробників до жорстких регуляторних вимог та оголює структурні слабкості економіки. Інтеграційні трансформації потребують глибокої структурної перебудови економіки України, зокрема переорієнтації з сировинної моделі розвитку на інноваційно-індустріальну, що є ключовою умовою підвищення її довгострокової конкурентоспроможності.

Сучасні загрози економічній безпеці України мають комплексний характер і включають воєнні, фінансові, енергетичні, інфраструктурні та соціально-

демографічні чинники. Руйнування виробничих потужностей, логістичних ланцюгів та критичної інфраструктури суттєво обмежує конкурентні можливості національної економіки. Високий рівень залежності від зовнішнього фінансування, скорочення трудового потенціалу внаслідок міграції та демографічних втрат, а також дисбаланси регіонального розвитку посилюють економічну вразливість держави. У таких умовах конкурентоспроможність дедалі більше залежить від здатності економіки швидко адаптуватися до змін та відновлюватися після кризових потрясінь.

Окремої уваги заслуговує проблема енергетичної безпеки, яка безпосередньо впливає на собівартість продукції та інвестиційну привабливість економіки України в інтеграційному середовищі.

Підвищення конкурентоспроможності економіки України в умовах інтеграційних трансформацій та загроз економічній безпеці потребує реалізації комплексної державної політики. Пріоритетними напрямками є інституційне зміцнення, розвиток людського капіталу, стимулювання інноваційної діяльності та підтримка високотехнологічних галузей [5]. Важливу роль відіграє регіональний вимір конкурентоспроможності, оскільки саме регіони стають осередками відновлення економічної активності та формування нових виробничих кластерів. Посилення міжрегіональної кооперації та інтеграція українських регіонів у європейські економічні мережі сприятиме зростанню стійкості національної економіки. Крім того, підвищення рівня економічної безпеки неможливе без ефективної промислової політики, диверсифікації експорту та зменшення критичної залежності від окремих зовнішніх ринків і ресурсів.

Таким чином, конкурентоспроможність економіки України в умовах інтеграційних трансформацій формується під впливом як позитивних інтеграційних ефектів, так і значних загроз економічній безпеці. Європейська інтеграція відкриває нові можливості для модернізації та зростання, водночас вимагаючи підвищення стійкості та адаптивності національної економіки.

Забезпечення конкурентоспроможності України є неможливим без системного підходу до економічної безпеки, що передбачає поєднання структурних реформ, інституційних змін та активної державної політики розвитку. У довгостроковій перспективі саме баланс між інтеграцією, конкурентоспроможністю та економічною безпекою визначатиме здатність України до сталого економічного розвитку та повноцінної інтеграції в європейський економічний простір.

ЛІТЕРАТУРА

1. Balassa B. The Theory of Economic Integration. Homewood, 3.: Irwin, 1961
2. Sachs, J. D., & Warner, A. Economic Reform and the Process of Global Integration. *Brookings Papers on Economic Activity*. 1995. 1-118. <https://doi.org/10.2307/2534573>
3. Варналій З. С. Економічна безпекологія: сутність, особливості України в добу сучасних викликів та загроз. Київ. Знання України. 2025. С.358
4. Лизун М. Глобальні виклики регіональної валютної інтеграції. Тернопіль: Екон. думка, 2017. 426 с.
5. Лизун М.В. Випереджаюче економічне зростання: міжнародний та український аспекти : дис. ... к.е.н. : 08.00.02. – Тернопіль, 2007. – 207 с.
6. Портер М. Конкурентна перевага. Як досягати стабільно високих результатів. Київ: Наш Формат. 2019. 624 с.

УДК 338.242.4

Лизун М.В.

*Д.е.н., проф., професор кафедри міжнародної економіки
Західноукраїнський національний університет*

СТРАТЕГІЧНІ ВЕКТОРИ КОМПЛЕКСНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

В умовах повномасштабної збройної агресії проти України питання забезпечення безпеки набуває комплексного та багаторівневого характеру.